Kállai Katalin

Kőidő, vízidő

rejtvénydráma a szamosújvári Szentháromság-templomban őrzött festmény megfejtésére

Várady Máriának és Szőke Istvánnak

Történik Erdélyben a 17-18. század fordulóján

A 17. század legvége új korszak kezdete Erdélyben. A török visszaverése, a karlócai béke, a Habsburg uralom alá került fejedelemség integrálódása az Osztrák-Magyar Monarchiába lehetőséget teremtett arra, hogy a beköszöntő századdal lendületet kapjon az újkori történelem. Nemzetségek keltek útra, vallási felekezetek feszültek egymásnak, hogy az állandó török fenyegetettség traumájának az elmúltával új élet kezdődjön a felszabadult területeken. Forrongott, változott minden... Különösen érvényes ez az örmény lakosságra, amely I. Apafi Mihály fejedelem hívására keresett új hazát Erdélyben, miközben gregorián hitét, téritőjük, Oxiende Verzerescu biztatására, örmény szertartású katolikus hitre cserélte. Ám azzal, hogy az áttelepült örménység, személyes boldogulását fontolgatva, újragondolta létét Európában, folyamatos lépéskényszerbe sodorta magát. Döntéseikkel adott esetben egész népük jövőjét alapozták meg, vagy tették kockára...

Szereplők:
ARAKEL, örmény fiú
VAHAN, marhakereskedő, Arakel apja
MAKRUHI, Arakel anyja
VARDUHI, Arakel legidősebb húga
MANUSAK, Arakel középső húga
AGAVNI, Arakel legfiatalabb húga
NAIRI, Arakel unokatestvére
KARNIG, örmény tarisznyakészítő
JÁNOS, a székely gazda fia
ELIZE, szász lány
VINGÁRTI GÁSPÁR, szász nagykereskedő, Elize apja
FŐPAP, néma szereplő

AZ IDŐS ARAKEL

Az előadás összes figurája őriz magában egyfajta idillt, elképzelést arról, hogyan szeretné élni az életét. Ám a bizonytalan valóság nyomot hagy rajtuk. Próbálják nem mutatni, de ritkán oldódik föl a kedélyük. Akkor is csak pillanatokra. Az elveszettség mindegyre rájuk törő érzését ki-ki a maga módján igyekszik kompenzálni...

Az előadás vidófelvétellel, Verdi Nabuccójának „Va pensiero" című kórusával kezdődik az elveszett szülőföldről, amelyet egy virtuálisan összeállt operakórus közreműködésével streameltek a 2020-as karantén idején:
https://www.youtube.com/watch?v=JTVXEGIS3LE
A felvétel 01:00-tól indul. A videókép 03:10-nél elsötétül, a zene marad 04:19-ig.
A zene vége átcsúszik az előadás kezdőképébe.

Tél...

1/1

Jézus születésének ünnepe. Néma jelenet. Az anya, az apa és három lányuk, kik nemrég érkeztek a Havasokon át Erdélybe, családi körben, meghitten ünnepelnek. Belép a főpap. Az anya egy tálban vizet hoz, két oldalán gyertyát gyújt. Megkezdődik a karácsonyi házszentelés ceremóniája. A pap kis kézi keresztjét belemártja a vízbe, megszenteli vele az egész házat. Mikor végzett, a családtagok megcsókolják a keresztet. A ceremónia végeztével Vahan, a családfő almát nyújt a papnak...
Az előtér elsötétül, kivilágosodik a színpad hátsó része, ahol – elkülönítve tértől és időtől – agg öregember ül. Az idős Arakel az. Hosszúra nőtt hajával, fehér szakállával úgy néz ki, mint a szamosújvári templom Meszrop Mastocról készült festményén lévő ismeretlen férfialak. Miközben az színpad előterében csupán a szereplők kontúrjai látszanak, az agg mester halk hangon mesélni kezd.

AZ IDŐS ARAKEL Úgy hiszem, boldogok voltak akkor... Az erdélyi Havasok föléjük magasodó bércei között. Szépnek látták a jövőt. Ez volt a legtöbb, mit Isten adhatott nekik. A legtöbb, mit földi halandó kaphat... A hontalanságból érkeztek a hontalanságba. Moldva véráztatta földjéről Erdély zordon méltóságú tájaira. A földre, amely – ha olykor konok is volt velük – megadta, amire vágytak. A fiává fogadta őket. Az otthontalanokat, kik a hazát, az ősit, a lelkükben cipelték, ám súlya könnyebbé tette a napjaikat. Léptüket évezredes hit vezérelte, hit, mely viharoktól tépázva vitte őket az úton. Ezzel a képpel emlékszem rájuk. Ezzel a magasztos, örömteli képpel Jézus születésének ünnepén, amelyet – hátrahagyva Moldvában – jómagam soha nem láttam. De hiszem, hogy boldogok voltak akkor...

sötét

1/2

A színpad hátterében, hol imént az agg mester ült, most Moldva egy kietlen szegletét látjuk. Az idős Arakel helyén a fiatal, nem egész húsz esztendős Arakel, akit a család Moldvában hagyott a tél közepén az eladásra szánt állatokkal. Térdepelve, összekulcsolt kézzel imádkozik. Mellette egy nemrég született kecske kuporog.

ARAKEL Jézusunk születésének napján Teremtő Istenünk nézz le ránk. Óvj minket az otthon, a – távoli – szülőföld ünnepén. Áldd meg létezésünket, védj meg minden földi halandót. Embert, állatot, *(megsimítja a mellette gubbasztó kiskecskét)* az enyéimet mind. Enyéim közt is Vahant az apát, Makruhit, az anyát, Agavnit, Varduhit, Manusakot, édes húgaimat. Érzem az illatot, amit itt hagytak... A tovafutó ősz illatát, amit elvittek magukkal... Az itt maradt ünnep lágyan busongó szeretetét. Add meg nekem, Jórunk, hogy az ő örömüknek örüljek, s feledjem a bút, amihez nem illik az ünnep.

Arakel elhallgat, homlokát összekulcsolt ujjaira ejti, majd fölemeli újra.

ARAKEL ...Add, hogy apám kívánsága szerint eladhassam a marhákat, s a pénzzel, amelyre oly igen áhítozik, új jövőt kezdhessen a család. Add, hogy mindenben megfeleljek neki. Vahannak, a messzeföldön híres marhakereskedő-

nek, aki tisztelettől övezve éli mindennapjait. S add, hogy a szeretet, amely hozzá fűz, ne kösse gúzsba saját jövendőmet...

Arakel fölemelkedik a térdeplésből, ölében a kecskegidával leül egy székre.

ARAKEL — És most mesélj, te ártatlan jószág, mindentudó kis barom, te, egyetlen társam, akinek erre az estére Istenünk megadta a szólás jogát. Mesélj a régmúltról, midőn áldott Jézusunk báránykák bégetése közepette evilágra jött. Meséld el nekem, hogy őseim miként futottak el Áni városából, s a hosszú úton hogyan jutottak végül a messzi őshazából az idegen földre, Erdély büszke hegyei közé. Mesélj, mi történik ott távol, mondd el nekem, enyéim miként ünneplik Jézus születését. Van-e ott haza... Valóban befogadta-e őket az idegen nép, ahogy jó Apafi fejedelem előírta nekik. Vigasztalj, te Krisztus ünnepén emberi szóval megáldott teremtmény. Vigasztalj e magányos órán, erősíts meg hitemben, hogy boldogok ott.

A színpad háttere elsötétül, kivilágosodik az előtér.

A családot látjuk a megszentelt házban az asztal körül. Makruhi, az anya hozza a bárányhúsból készült ünnepi ételt. A két idősebb lány, Varduhi és Manusak, csúnyán civakodnak. Vahan, a családfő a távolba révedve, Agavni, a legkisebb lány lehajtott fejjel ül az asztalnál.

MAKRUHI — Itt a halamsha! A legzsengébb báránykából, amit apátok hozott az ünnepre. *a gondolataiba merült családfőhöz fordul* Isten óvja, Vahant! *a lányokra mordul* Lányok, ne civakodjatok!

MANUSAK — *méltatlankodva* Mért kellett Varduhinak nevezni, szúr mint a rózsatövis!

VARDUHI — *dühöse)* Kit érdekel a név? Ha Manusak valóban ibolya lenne, szelíd illatot hozna közénk, de ő vad és engedetlen. Nem tiszteli az idősebb nővért.

MAKRUHI — Nevetekben ott van mind az ősök tisztelete, rajtatok áll miként használjátok. *a két lány még mindig egymás kezét cibálj)* Na, jó, hagyjátok abba!

MANUSAK — *árulkodik* Elküldte Jánost, a székely gazda fiát, hogy nincs helye közöttünk. *pimaszul meglegyinti Varduhi fejét* Hát, nem vagyunk-e rokonok Jézus Urunkban itt, az ő házukban, amit magunknak szenteltünk?! Apánk más

népek tiszteletére tanított minket, arra, hogy fogadjuk el a másik szokásait. Miért ne ünnepelhetne velünk a szállásadó gazda fia, hiszen nincsen itt senkink. Se barát, se rokon. Milyen szomorú ünnep ez!

VAHAN *morózusan* Tekintsetek a galambra, és nézzetek magatokba. Agavni úgy ül itt közöttünk, mint azok a szelíd madárkák, akik halálra váltan gubbasztanak a viharok közepén, de a világló napsütéshez ők adják az erőt.

Agavni szólna valamit, de Manusak elébe vág.

MANUSAK *dacosa)* Agavni még zsenge, nem tud ő semmit! Alig múlt tizenöt. Nincs ereje.

MAKRUHI Ne mondj ellent apádnak, Manusak! Ha kisleány, hát, védelemre szorul. Ki tudja, mikor szorulsz te az ő védelmére.

VARDUHI Agavni nem kér védelmet soha. Nem is fogadna el. Csak az eget bámulja szótlanul. Nincsenek barátai. Könnyű neki. Nem hagyott hátra Moldvában senkit.

MANUSAK *gúnyolódva* Mert te otthagytál mindent, úgy-e, Varduhi?

VARDUHI Hallgass!

MANUSAK Varduhi is csak az eget bámulta, de nem ám egyedül. Annak a tímárnak a fia, tudja, apám, az a Bogdán, az kerülgette egyre.

VARDUHI Hallgass!!

MAKRUHI *mézesmázos arccal tekint föl a plafonra* Urunk a szeretetben, regulázd meg a lányaim! *hirtelen váltással dühbe gurulva* Méghogy nem hagyott senkit?! Mind otthagytuk drága Arakelünket, az egyetlen fiút, aki most egyedül gubbaszt a marháink között. Vagy talán már eladta őket, ahogy az apja kívánta. Ügyes fiú.

VARDUHI Méghogy ügyes.

MAKRUHI Arakelben ott van minden, amit ti lányok kívánhatnátok. Harmónia és lélek, az evilági szépségekbe vetett isteni hit.

VAHAN *a foga közt szűrve* Mert már elsőre leányt akartál és lánynak nevelted.

MAKRUHI Te pedig, jóuram, a saját képedre szeretnéd. Vagy tán nem azért hagytad ott? Mindenki innen jár Moldvába marhákat venni, te pedig, magára hagyva a fiad, általa próbálod eladni a rengeteg jószágot.

VAHAN *szelídebben mint várnánk* Te is tudod, Makruhi, hogy jószágaink lesoványodtak, nem bírták volna ki a legzordabb télben idáig. Vagy akartad volna nézni a lányaid, amint minden elhullott állatot a sajátjukként siratnak?

MAKRUHI Kibírták volna. Sokat kibírnak.

VAHAN Jaj, tudatlan. Az örmény jóravaló nép. Nem kínoz feleslegesen állatot.

MAKRUHI Várhattunk volna tavaszig.

VAHAN Miközben ránk gyújtják a házat? Amúgy meg mi tudsz te az adóügyekről. Azokról követelésekről, amiket a görög kereskedők helyett is nekünk kell fizetnünk. Duca görögjei helyett, kiket a nép fölé helyezett, s jólétüket a néppel fizettette meg. Kiknek vallását próbálták tűzzel-vassal ránk erőltetni. Vagy akartál volna állandó fenyegetettségben élni? Félelemben, hogy egy szál pendelyben kiűzetünk? Miként vallásunk miatt oly nagy fenyegetést kaptunk, mert jóurunkkal, Oxiende Verzerescuval megtértünk Rómához? A jelent nézd, Makruhi! Mik vagyunk, hová jutottunk. Vagy netán jobb lenne Moldvában reszketni, hogy földúlja otthonunk az itt ragadt portyázó török?!

VARDUHI *halkan* Erre is jöhet még török.

MAKRUHI *a fia iránti aggodalmában ismételgeti* Most erőnek erejével eladatod, s tavaszon, ha megenyhül az ég, mégy vissza Moldvába marhát venni.

VAHAN *elvesztve a türelmét* Erős, egészséges állatot, ami tavaszon könnyen vándorol idáig! S amit itt, a vastag legelőkön fölhízlalunk.

MAKRUHI *összekulcsolja a kezét* Ó, Arakel, drága egyetlen fiam! A harapó télben Jézus vezéreljen utadon!

sötét

1/3

A sötétben megszólal Luther Márton „Nu komm, der Heiden Heiland” *című középkori éneke német nyelven, majd kivilágosodik a szín. Szász lány, az ünneplőbe öltözött, szőke, Elize várakozik komoly arccal a feldíszített karácsonyfa mellett. Igazít valamit az egyik karácsonyfadíszen. Belép a terembe Vingárti Gáspár, méltóságteljes erdélyi szász nagykereskedő. Kezében fából készült, apró kazetta. Megáll a lánya mellett, elkomorult arccal nézi a földíszített fát.*

GÁSPÁR Luther Márton, a mi wittenbergi reformátorunk állított elsőként karácsonyfát s díszítette föl gyermekeinek. Példát mutatott ezzel minden szülőnek, ki gyermeke jólétére teszi föl életét. Elize, a te arcod édes és szelíd, talán még édesanyádénál is szelídebb. Az anyánál, ki a bábasszonyok szerint már nem tudott a kezébe venni.

Gáspár áhítatos mozdulattal a lányának nyújtja a dobozt.

GÁSPÁR Egyetlen leányom, szászok szépe, fogadd ezt az ajándékot most, hogy Karácsony előtt egy nappal tizennyolc esztendős lettél. Ennyi idős volt édesanyád, mikor jegyajándékba kapta tőlem és azóta sem volt asszony, ki méltó lett volna rá. Legyen tiéd e gyűrű, szeretetem örök záloga. Bárhová is vezéreljen téged halálom után a Jóisten, ezzel emlékezz rám.

Elize elveszi a dobozt, az ujjára húzza a gyűrűt.

ELIZE *szomorúan* Mért beszél halálról az ünnepen, apám?

GÁSPÁR A halál életünk része, gyermekem. Az ünnep része is. Mert van. Létezik. Se jó, se rossz. Ahogy az élet, amely olyan lenne halál nélkül, mint nappal éjszaka nélkül, öröm búbánat nélkül. Üres. Ne féld a halált, én se félem. Ha e földi létben megteszed a dolgod, földöntúli boldogság lesz a jutalmad egy örökkévalóságon át.

ELIZE De mi az én földi teendőm?

Gáspár, bár igyekszik leplezni, egy pillanatra zavarba jön.

GÁSPÁR *szaggatottan kezdi* Az én anyám... aki előttem négy fiúgyermeknek adott életet... abban a korban született, mikor az erdélyi szászok szerencsecsillaga kezdett haloványabban világlani. De ott tündökölt az ég horizontján. Anyám kiválasztotta magának ezt a csillagot, és volt ereje hozzá, hogy apám életét e csillagot figyelve vezérelje. Látta, amit körülötte nem sokan láttak.

ELIZE Azt kéri tőlem, apám, hogy egy szász férfi mindenlátó alárendeltje legyek?

GÁSPÁR Ó, Elize, még oly fiatal vagy. Miért lenne alárendelt az, ki észreveszi a pislákoló fényeket? Aki, ha halványan is, de látja, merre vezet az út. A férfiak életében az asszony, fontosabb mint a saját életük. Elég, ha képes örömöt adni

s kihúzza a sors fullánkjait. Ne feledd, a Jóisten olyan szerepeket oszt ránk, amit megérdemlünk.

ELIZE *szelíden, mintha nem is mondana ellent apjának* Amerre járok, tengernyi nélkülözőt látok. Miként tudnám elmesélni nekik, hogy nem érdemelnek jobbat?

GÁSPÁR Isten a tudója, kinek, hol jelöl helyet.

ELIZE Ahogy a törököt is ide vezérelte, meg a végtelen szegénységet, ami földúlt földünkön maradt.

GÁSPÁR Vigyázz, ne káromold Istent, gyermekem. Látod, ahogy az én felmenőim még saját birtokuk urai voltak, én mások portékájával kereskedem...

ELIZE Temérdek portékával, apám.

GÁSPÁR Birtokunk már nincs, én így szolgálom népem és enyéim jólétét.

ELIZE *kicsit félve, félszegen* A birtokon szászok nyomorgattak szászokat.

GÁSPÁR Hol hallasz te ilyen káromló beszédet?

ELIZE A konyhán beszélik.

GÁSPÁR *maga elé* Így adjon szász a szásznak munkát. *kényszeredetten fölnevet* Majd még az örmény kereskedőket is megvéded, kiket hiába próbálunk rávenni, hogy elhurcolkodjanak Besztercéről.

ELIZE *halk, de határozott hangon* Nem bántottak senkit.

GÁSPÁR A galamb is csak addig galamb, míg el nem eszed előle a morzsát.

sötét

1/4

Vahan családjának bérbe vett háza a februári télvíz idején. A tűzhelyben még pislákol a tűz. Makruhi tesz-vesz, rámolja a vacsora után maradt edényeket. Vahan rosszkedvűen üldögél egy pohár bor mellett. Makruhi próbálja szóval tartani.

MAKRUHI Reggel végre olvadni kezdett, de mondják, ez itt csalóka. A legzordabb tél február végére tartogatja magát.

Vahan nem válaszol. Beleiszik a poharába.

MAKRUHI Merre járhat a fiú, az én drága gyermekem?

VAHAN Hallottad a hírt. A jószágot eladta, jó árat kapott érte, mi gondod a többivel?! *morogva hozzáteszi* Kaphatott volna többet is, de ennyivel is lesz mit kezdeni.

MAKRUHI És ha út közben baj éri?

VAHAN A Jóisten hazavezérli.

MAKRUHI Haza?

VAHAN *maga is gondterhelten* Ez itt a hazánk. Jobb, ha elfogadod.

MAKRUHI Hányadik hazánk ez, Vahan? És hány lesz még??

VAHAN Isten segedelmével megpihenhetünk. Gyermekeink házasságot kötnek, épp jó korban vannak hozzá. Nemzedékek sorának lesz itt a hazája, megszámlálhatatlan utódunk fogja benépesíteni. Bízz a Jóistenben, Makruhi.

MAKRUHI Házasságot? Kivel? Varduhi csak busong, hogy oda kellett hagynia Bogdánt, a tímár fiát. Jöhetne lánykérőbe maga a német császár vagy a törökök szultánja, átnézne rajtuk mint az egyszeri varga, aki a teliholdat is újholdnak nézte.

VAHAN Jön majd más, ne félj. A fiatal lányok mindig szerelembe esnek, csak győzzük követni.

MAKRUHI És a székely gyerek? Az a János? Aki Manusaknak csapja a szelet? Látom ám, milyen büszke szemekkel nézed. Tán nem azt akarod, hogy...

VAHAN *az asszonyra mordul* Máris nem kéne lakbért fizetnünk.

MAKRUHI Aztán még kivel nem házasítanád össze a lányaid pár szem garasért? *maga elé* Járják azok a maguk útját...

VAHAN *mogorván* Nem pár szem az!

A kinti hóesésből beront a szobába a három lány, Varduhi, Manusak és Agavni. Jókedvűek.

MANUSAK *örvendezve* Megint eleredt a hó!

MAKRUHI Na, jó Isten.

VAHAN Ne káromold! Adj nekik valami meleget inni.

MAKRUHI Vacsoráltak eleget, majd megmelegszenek.

A lányok ledobálják a felsőruhákat magukról, egy rakásban lekuporodnak az asztal mellé.

MANUSAK *követelőzve* Anyácska, mesélj!

AGAVNI *átszellemült hangon kérleli ő is* Mesélj, anyácska, vigyél el minket a sok víz birodalmába, ahol a király leánya a szomját oltotta...

VARDUHI *arcára ragadt mosollyal, de boldogtalanul* Csak vigyél el innen.

MAKRUHI *kéreti magát* Kívülről fújjátok...

MANUSAK *türelmetlenül* De igen! De igen! Csak te tudod mesélni.

Makruhi elhelyezkedik az asztal végén, szemben Vahannal. Lassú mozdulatokkal meggyújt egy gyertyát...

MAKRUHI Gagik király leánya, Covinar, kinek ősanyja a Víz-istennő, Nari volt...

A lányok visszhangozzák a szavait.

MANUSAK Nari...
AGAVNI Nari...
MAKRUHI ...ellentmondva apja akaratának vonakodott az arab kalifával kötendő házasságától.

Makruhi elhallgat egy pillanatra. A lányok, mint gyerekkorukban, ösztönösen közelebb bújnak egymáshoz.

MAKRUHI ...S hogy hiába próbálta apja szándékát eltéríteni, a király leánya búskomorságba esett. Mígnem egy reggel nagy bánatában hosszú sétára indult. Csak ment és ment, egészen odáig, míg fölhevülten a nap sugaraitól elérte a végtelen tengert. Ott aléltan leroskadt, s Teremtőjéhez kezdett fohászkodni, adna-e néki szomjoltó vizet... *Makruhi tart egy kis hatásszünetet, a lányok mocorogni kezdenek* Abban a szent pillanatban a Jóisten csodát tett! A hatalmas víz lecsendesült, a közeli sziklából pedig édesvízű forrás fakadt fel. Covinar azonmód ledobta ruháit, s belevetette magát a tengerbe, hogy igyék a kősziklából fakadt forrásból. Miután szomját enyhítette, igen nagyon megkönnyebbült. Mosolyogva nézett körbe, ám akkor észrevette, hogy a forrás vize, mely a megkönnyebbülést hozta neki, immár elapadt örökre...

A három lány izgatottan bökdösi egymást az ősi eposz történetének jól ismert csattanója előtt.

MAKRUHI ...Visszatért apja palotájába s kilenc hónapra rá *a lányok kuncogni kezdenek* két szépséges ikerfiúnak adott életet. Így lett a víz nemzetségalkotó erőnk. Oly nagy erő, mely a sziklát is széthasítja.

A lányok jókedvre derülnek a mesétől. Nevetve élcelődnek. Még a szótlan Agavni is.

AGAVNI Csomagoljon az útra, anyám, innen bizony sokat kell menni a tengerig...
MANUSAK Ugorj a kútba, Agavni, s már nem is kell férjhez menned.

VARDUHI Nekem ugyan elhinné-e, anyám, hogy a víztől estem teherbe?
MAKRUHI Kellő tiszteletet az ősöknek, ördög ivadékai!
VAHAN *fölhorkan* No, no!
MAKRUHI Lányok! Ágyba!

A három lány kezd szedelődzködni, mikor kaparászás hallatszik az ajtón. Egymásra néznek. Arakel lép be havas kabátban, megviselten.

ARAKEL Snor hawor nor dari.

Makruhi fölsikít.

MAKRUHI Fiam, egyetlen fiam!

A lányok körbeugrálják Arakelt, a nevét kiabálva. Arakel! Arakel! Arakel! Makruhi nem megy a közelébe, távolról, büszke tekintettel nézi a fiát.

VAHAN Megjött a család boldogulása.
ARAKEL Anyám, apám... *Agavnihoz szól* A tarisznyám kint az ajtó előtt.

Agavni vidáman kisiet, majd egy hatalmas tarisznyával jön vissza.

AGAVNI *lelkesedve* Kint van egy kecske!
ARAKEL *megbocsátó mosollyal* Kint, kint.
VAHAN *örömteli arccal* No, megvan a holnapi vacsora is.

sötét

Tavasz...

2/1

A hűvös szobába beszűrődnek a reggeli Nap gyenge fényei. Makruhi a télinél lengébb, tavaszi ruhát öltve keresgél az egyik ládában. Kikiabál a szobán túlra.

MAKRUHI Lányok! Lányok! Hol a karácsonyi terítő? Melyiktők tette el a téli förfordulásban? *a maga módján dohog* Ha azt a kis tavaszi vetést, Isten segedelmével, nem abból szórjuk szét a kertben, tátoghattok éhesen a következő télen.

Makruhi türelmetlenül, ám a szokásos, mindent megbocsátó mosolyával kifut a szobából. Az ablakon túlról halk mekegés. Arakal jön elő, kezében fatábla. Innen is, onnan is keresi a fényeket. Végül elhúz egy széket az ebédlőasztal mellől, a szoba közepére teszi. Támlával szemben leül a székre, s a táblát a széktámlának támasztva rajzolgatni kezd. Furcsa zajok szűrődnek be kintről, aztán a mekegés elhallgat.

Kétségbeesett arccal befut Agavni.

AGAVNI Jaj, Arakel, bátyám! A kecskét... a kecskét... a jó barátodat!

ARAKEL *rosszat sejtve fölnéz a munkából* Mi történt, Agavni?

AGAVNI *összeroskadva leül egy székre, sírni kezd* Apánk levágatta a kecskét!

ARAKEL Az nem lehet.

AGAVNI Levágatta, mondom!

Arakel ledobja a táblát, kisiet. Agavni az asztalnál sírdogál tovább. Arakel sápadtan jön vissza.

ARAKEL *próbálja tartani magát* Ne sírj, Agavni.

AGAVNI *sírva* Levágatta, úgy-e?

Arakel leül Agavni mellé. A semmibe bámul.

ARAKEL *mélységes szomorúsággal* Az ember a fontosabb... nem az állat... Élnünk kell, Agavni. A Jóisten azt rótta ránk, hogy megegyük az állatainkat, különben mi magunk elpusztulunk.

AGAVNI Átkelt véled a Havasokon... Azt mesélted, még apró gidácska volt.

ARAKEL *könnyes lesz az ő szeme is* Ne gondolj bele, kishúgom. Van itt egy rajz... *fölkel, keresgélni kezd az egyik láda tetején, a szétszórt holmik között* Van itt egy rajz, róla készítettem. Neked adom. Így megmarad nekünk...

Arakel leteszi Agavni elé a rajzot. Agavni tovább zokog, Arakel merev arccal ül vissza az asztal mellé. Nem szólnak.

Belép egy ijedt szemű örmény lány az ajtón, Nairi. Finom mozdulatú, formás teremtés, teljesen összezavarodva.

NAIRI Pári or!

Agavni az asztalra borulva sír. Nairi beljebb jön. Bólint Arakel felé. Arakel olyan arckifejezéssel nézi, mintha nem a valóságot látná. Aztán hirtelen rádöbben, hogy hús-vér alak áll előtte. Szomorú hangon válaszol.

ARAKEL Pári or! Mi járatban... így egyedül?

NAIRI *zavartan hadarni kezd* Nairi vagyok. Apámuram édesbátyjának, Vahannak a családját keresem. A családot, akiről apám azt állította, hogy többé már nem az én családom, mert letértek az ősi keresztény hitről, hogy elismerjék Rómát, és ezzel elárulták az őseinket... *elhallgat, Arakel arcát fürkészi, majd ugyanolyan hadarva folytatja*

Nemrégiben találtak két pestiskórost a falunkban, emiatt apámuram, félvén, hogy elharapózik a járvány, egy szolgával elküldött Moldvából. A szász kereskedőhöz, Vingárti Gáspár uramhoz menekített Besztercére, ki közös ügyeik folytán még számadással tartozott neki. Ő ímmelámmal befogadott, de ahogy a terjedő moldvai kór híre elért hozzá is, kiadta az utamat. *könnyes szemmel* Nem tudom, merre induljak, vissza a Havasokon át...

Arakel minden érzelem nélkül egy székre mutat az asztal mellett. Nairi félszegen leül.

NAIRI *sírós hangon* Hallottam, hogy jóapám bátyja a családdal együtt ide települt. Gondoltam, megpihenhetnék a hazaút előtt...

ARAKEL *némi humorral próbálja tompítani a helyzet élét* Egyetlen Teremtőm, valóban két síró leányzóval zársz egy fedél alá? *Nairihez fordul* Nairi? Te vagy az a kicsiny leányka, aki a Világosító Szent Gergely ünnepén akkora csomó zöld ággal masérozott be a templomba, hogy alig látszott ki a gallyak közül?

NAIRI *bizonytalanul* Nairi vagyok...

ARAKEL *föltámadó mosollyal az arcán Agavnira mutat* Ő pedig itt Agavni unokahúgod, akit nem ismerhettél, mert azután született, hogy apáink, miként a felnővő oroszlánkölkök, összekaptak valamin.

NAIRI *szipogva* Tudok róla. Afféle elszámolási ügy miatt...

Agavni lassan abbahagyja a sírást, érdeklődve Nairire tekint.

NAIRI Agavni? Szép neve van.

ARAKEL Ő a mi édes galambunk.

NAIRI Galambnak édes, leánynak kissé szomorú.

ARAKEL Jóisten báránykáját siratja.

NAIRI *ijedten* Meghalt a testvéretek?

ARAKEL Testvérnek testvér, de nem olyan, mint a többi. A mi szívünknek kedves. Nem értheted.

AGAVNI *sírós hangon, együttérzéssel* Sajnálom, hogy a szász kereskedő megtagadta tőled a szeretetet.

NAIRI *földerülve* Nem úgy a leánya, az anyátlan Elize. Kedves teremtés, kedvessége túlnő a ház falain. *halványan elmosolyodik* Jutott belőle nekem is.

ARAKEL *elgondolkodva* Elize?

NAIRI Úgy bizony. Még a neve is édes. Anyja, kinek első gyermeke volt, korán elment. Belehalt a szülésbe. Apja nevelte abban a nagy házban Beszterce közepén. Azt hinnéd szomorú leányzó, de a szomorúság mélyre van rejtve benne. Tán a sok szeretet, melyet szülőanyjának nem adhatott meg, tette ily együttérzővé. Isten segedelmével szeret ő mindenkit, a szakácsné sápkóros fiától az ablakában csipegető kehes galambig.

ARAKEL *maga elé, mintegy önmagát vigasztalva az elvesztett kecskebarát miatt* Egy kedves lény elment – egy kedves lény híre eljutott idáig...

Kisebb robajjal belép a családfő, Vahan. Ingujja egyik oldalon véres, de nem feltűnően. Mondandóval érkezik, ám hirtelen észreveszi az új vendéget.

VAHAN Nocsak.

Nairi föláll az asztaltól, de nem szólal meg. Vahant nézi ijedten.

VAHAN Ismerős leányka. Ohó! Arcod mintha enyémre hasonlítana. Csak nem fivérem egyetlen gyermeke vagy?

Nairi még mindig nem szól, lesüti a szemét.

ARAKEL *nem titkolt nehezteléssel a hangjában* Jól látja, ő lenne az.

NAIRI Nairi vagyok...

VAHAN Tényleg Nairi lennél? *fölnevet* Kinek kezét még pólyás korában Arakel fiamnak ígértük?

ARAKEL *nem tűrtőztetve az apja iránti dühét* Jómagam választanék hitvest, ha megengedi!

VAHAN *Nairinek magyarázza* Még, hogy megengedem?! Nincs húsz esztendős a fiú, s már azt hiszi, önálló akarata van. Ily zsenge korban az, bizony, Isten ellen való vétek. *Arakelhez fordul* Az akarat nem veled születik, fiam, meg kell dolgozni érte. Te még nem érted el ezt a kiváltságot, s ha így folytatod, nem is éred el soha!

ARAKEL Ha az akarat jámbor, baráti lények legyilkolása, nem is szeretném megérni.

VAHAN *mintha meg se hallaná Arakel szavait Nairire mutat* Ím, itt a neked szánt jövendőbeli. *a rajztáblára célozva* Színes csíkokkal nem viszed előrébb a világot.

NAIRI *összeszedve minden bátorságát* Nyerhetnék bebocsátást egy kicsinyke időre, Vahan nagyúr? Apám adósa, Vingárti Gáspár utamra küldött a meleg akolból, midőn hírét

vette a mindinkább terjedő járványnak. Mondják, Moldvából hozzuk az átkot, pedig két álló hónapja tanyázom náluk, s bajom, isten áldásával, nincsen.

VAHAN Ha nincs bajod, hát, maradj egy ideig, azután meglátjuk. Én, bizony, azt mondom, ne nézzünk az orrunknál tovább, mert a jövő ismeretlen világ, és ha nem vigyázunk, megrettenünk tőle.

Arakel visszaül a székre, ölébe veszi a rajztáblát.

ARAKEL Házasságnak, bárki mondja, nincsen itt jövő.

sötét

2/2

A család épp a vasárnapi ebédet fejezi be. A szülők, Vahan és Makruhi, valamint a három lány, Varduhi, Manusak és Agavni a virággal díszített asztalnál ülnek. Velük van unokatestvérük, Nairi is. Csak Arakel hiányzik az asztal mellől. Agavni lehajtott fejjel, szótlanul gubbaszt a kecskehússal teli tányérja fölött. A többiek tányérja már üres. Vahan, bevégezve az ebédjét, indulatosan lecsapja az evőeszközt.

VAHAN Nem tudom, hol késik Arakel fiam, de Isten a tanúm, megbüntetem, ha nem kerül elő rövidesen. Téged pedig, szelíd arcú Agavni, a Jóisten fog ínséggel büntetni, ha kényed-kedved szerint nemet mondasz a kecskehúsra, a legnemesebb eledelre, ami e teremtett földön létezik. Köszönd Istennek, hogy ilyesmi jut neked, és nem a nyomorgók, földönfutók, török, tatár elől menekülők kegyelemkenyere. Nem tanítottunk-e meg a hálára, amellyel Istenednek tartozol?

Agavni még jobban lehajtja a fejét, nem válaszol. Makruhi föláll a székről.

MAKRUHI *elégedetlenkedve* Híznak-e azok a marhák, jóuram? Mert már nagyon elkélne itt egy cseléd.

Makruhi elkezdi leszedni a tányérokat az asztalról. Vahan rámordul.

VAHAN A lányét ne vidd el! Marad, míg meg nem eszi. Ha már nem tanítottad tisztességre, míg én más népek kupeceivel egyezkedem, hogy legyen mit az asztalra tenni.

MAKRUHI *békítőleg* Így bizony. Hálásak vagyunk érte, jó uram. De aztán testvéröcséd leányától kérdezted-é, mi van a családjával. Miként élnek arrafelé Moldvában.

VAHAN *ugyanolyan indulatosan mint eddig* Gondolom, jól élnek, ha egyszem lányukat az erdélyi szászok legvagyonosabb kereskedőjéhez kommendálják a járvány elől. Ha jól élnek, hát, jól élnek, mi dolgom vele. De abban az én pénzemnek is része van.

MAKRUHI Minek a régi ügyeket emlegetni, jó uram?

VAHAN Emlegethetek én olyan „ügyeket" is, melyek nem oly rég történtek. Vagy nem öcsémuram átkozott-é meg minket, hogy Rómához tértünk Oxiende urunkkal? Nem ő nevezte-é Oxiende Verzerescut kalandornak, minket pedig hitehagyottnak, miközben mindannyian az egy Krisztus urunkat imádjuk?!

NAIRI *kissé félve szól közbe* Jóapámnak csupán a pápisták erőszakos hajlama nem tetszik, amellyel hitüket terjesztik.

VAHAN A moldvai fejedelmek erőszakossága nem szúr neki szemet, ha már oly jól érzi magát ott Moldvában? Hát, sehogyan sem érti? Oxiende püspökünk csupán le akarja venni népünk válláról az örök megkülönböztetés terhét. Hogy kelet helyett nyugat felé tekintve a vallásunkkal is belesimuljunk környezetükbe. Hogy építhessünk magunknak templomot, hol pápista hittel, de saját nyelvünkön, saját szertartásunkkal dicsérhetjük Istent. Mindenható Teremtőnket, ki mellett apád is hitet tett.

.NAIRI Nem is a Teremtő mindenhatósága...

Makruhi közbevág. Nem hagyja, hogy Nairi újra ellentmondjon Vahannak.

MAKRUHI Aztán a megházasításodra gondoltak-e már a szüléid? Szép leány vagy, Nairi, és bizony itt van az idő...

VAHAN *félig viccesen, félig komolyan* Hát, nem emlékszel, jóasszony? Épp, hogy megszületett, Arakelnek ígértük.

MAKRUHI Ha így is gondolod, vajh, öcséd is így gondolja-e?

NAIRI *szégyenlősen* Tudomásom szerint nem jelöltek még ki vőlegényt nekem...

MANUSAK *cinkos hangon* És neked lenne-e jelölted, Nairi?

NAIRI *zavarba jön* Jóapám döntése nekem mindennél fontosabb, s ha Arakel lenne az...

MANUSAK *fölnevet* Nohát! Nem lenne ellenedre Arakel?

VARDUHI Ugyan, minek erről beszélni? A Jóisten mindenkihez elvezérli a párját. Ha így, hát, így... Ha úgy, hát, úgy...

MANUSAK *Varduhit piszkálja a Nairinek szegezett kérdéssel* Aztán az örmény tímár fiát, Bogdánt ismered-é? Ha emlékezetem nem csal, már gyerekkorunkban apánktól vették a marhabőrt. Tán Varduhit is érdekelné, milyen sora van.

NAIRI *elmosolyodik* Hogy ismerem-e Bogdánt? Nagyon is. Most az én apámtól szerzik be a bőrt. Ám úgy hallottam, nem megy jól nekik. Sok a gyermek, apjuk meg valami öregkori kórságba esett, nehezére esik a munka. Alig-alig keresi meg a betevőt. S már a legidősebb fiára sem számíthat. Bogdán elhagyta a falut.

VARDUHI *földerül az arca* Bogdán elhagyta családját?

MANUSAK *hitetlenkedve* Csak úgy nekiindult? Tán nem a Havasok felé vette útját?

NAIRI Ki tudja azt. Azt rebesgetik, ketten indultak. Egy oláh lánnyal esett szerelembe az újévi kenyérmártáskor...

Varduhi egy hirtelen mozdulattal kidönti az előtte lévő poharat, amiből épp inni készült.

VAHAN Ejnye, már!

Makruhi fölugrik, törölgetni kezdi az asztalt. Nairi folytatja, ha már belekezdett.

NAIRI A frigyet tervezték volna, de a lány családja – rátarti, gazdag oláhok – nagyon ellenezte. Pedig már a mátkaságról regéltek faluszerte. És igaz, ami igaz, Bogdán apja se nézte jó szemmel az idegen lányt. Örménnyel akarta volna házasítani. Aztán egy nagy vita után Bogdán eltűnt a faluból. S az oláh lányt se találják azóta...

Varduhi próbál uralkodni magán, de végül fölpattan és szó nélkül kifut a szobából. Makruhi, kezében a törlőruhával, Manusakhoz fordul.

MAKRUHI Csináltál-e már helyet az unokatestvérednek, Manusak, vagy csak a gyomor örömeit hajhászod? Pattanj, mutass jó példát vendégszeretetünkből!

Manusak vonakodva bár, de fölemelkedik az asztaltól, dacosan kifelé indul. Makruhi kisiet utána. Vahan önt magának a borból, közben Nairihez intézi a szavait. Mintha nem venne tudomást a még mindig szótlanul gubbasztó Agavniról.

VAHAN Gyakran elcsodálkozom, hogy ifjaink útja így elrugaszkodik Istentől. Hiába a jóakarat, a beléjük táplált hit. Ellenszegülnek Teremtőnek, családnak. Hát, ennek a Bogdán-

nak nem az lenne-e a dolga, hogy legidősebb fiúként a családját istápolja? Hogy szép lassan átvegye apja mesterségét, melyet az kemény munkával sajátított el, fordított övéi boldogulására? S ne önnön örömeit hajszolja mint saját fiam, ki még a vasárnapi ebéden sem tisztel meg minket.

Hangok hallatszanak a bejárati ajtón túlról.

VAHAN No, meg is jött. Menj, Nairi, nekem most beszédem van vele.

Miközben föláll az asztaltól, Nairi szeme megakad a még mindig ott gubbasztó Agavnin. Mondani akar valamit, de elmegy a bátorsága. Szó nélkül távozik. Alighogy kimegy, betoppan egy szép arcú, nyílt tekintetű örmény fiú. Karnig, a tarisznyakészítő. A szegény emberek alázatos módján szólítja meg Vahant.

KARNIG Bocsássa meg, jóuram, hogy nagy szükségünkben idáig merészkedtem. Karnig vagyok, a tarisznyakészítő... Apámuram meterségét örököltem, ki a kordován és szattyánkészítés titkát hozta el Erdélybe, s aki annyi dolgos év után a múlt őszön elhagyott minket. Ám azóta nagyot fordult velünk a világ.

Vahan egy székre mutat az asztal mellett.

VAHAN Ha már épp erre jöttél, Isten hozott. Honnan való vagy?

KARNIG A családom Apafi urunk hívására jött Erdélybe, s kapott is helyet a fejedelem birtokán. Jómagam itt születtem tizenhét esztendővel ezelőtt. Itt nőttem föl ezen a vidéken, hová az örményeink közül oly sokan települtek. Jó megélhetést, szabad kereskedelmet remélve...

VAHAN Oszt Oxiende Verzerescu püspökünkkel megtértetek-e?

KARNIG Meg bizony, Krisztus Urunkban. Templomunk is lett, mely nagy népszerűségnek örvend. Olyanok is járni kezdtek, kik maguk még így-úgy gregorián hitűek, de kedvükre van, hogy a szertartás saját nyelvükön folyik.

VAHAN Nohát, ilyen is történik?

KARNIG Történik, bizony, jóuram, még ilyenebb is.

Agavni érdeklődve emeli Karnigra a tekintetét.

KARNIG Leányod, jóuram?

VAHAN Leányom, bizony, az engedetlen.

KARNIG Szelídnek látszik.

VAHAN Szelíd bizony, csak megszállta az ördög. S te mi járatban?

KARNIG *szabódva kezd neki* A magyar gazda, ki levágott marhái bőrét két faluval arrébb eladta, egy idő óta kedvetlenül tekinget ránk. Végül feketén-fehéren a szemünkbe mondta, hogy nem látja szívesen a portáján nemzetségünk fiait. Még mindig jönnek át a mieink Moldvából, s nem tudhatja, milyen kórt hurcolnak ide. Isten az atyám, hogy eddig egyetlen beteget sem láttam köztünk, s ha láttam volna is, hát, az begubózott volna, míg egészsége vissza nem jön, vagy bele nem hal a betegségbe...

VAHAN Az már így van. Tiszta nép a miénk, szófogadó... Akkor nyersanyagért kuncsorogsz.

KARNIG Azért, uram. Két lánytestvérem van, kik nem értenek a tímársághoz, nekem kell eltartani őket jóanyámmal együtt. Amit a tarisznyakészítésből ki tudok hozni, az jut nekünk. Nem vinnék sok bőrt akkor se, ha – engedelmével – jó árban megegyezünk.

VAHAN Legyen, ahogy kívánod. Ennyi marhából, mit tavasz elején hoztam Moldvából, hogy fölhizlalva egészen Bécsig hajtsam, egyet-egyet mindig levágunk. Eladok neked a bőrből annyit, amennyi kell a mesterségedhez. Se többet, se kevesebbet.

KARNIG A magasságos Úristen áldjon meg téged leányoddal együtt.

VAHAN *halovány mosollyal a szája szegletében* Van több is belőlük...

Mogorván belép az ajtón Arakel, hóna alatt a rajztáblával. Szó nélkül leül az asztal mögé, a táblát az ölébe veszi, rajzolgatni kezd. Vahan beleiszik a borospoharába.

VAHAN *épp, hogy lenyeli a kortyot* S bizony mondom, a lányaim mellett van egy fiam is, akivel nem igazán dicsekednék. Fatáblát szorongatva jár-kel, arra festeget színes rajzolatokat. Apját nem nézi, se a családját, a kereskedéshez nem fűlik a foga. S bár régi marháinkat valahogy eladta, jelen állapotjában nem szívesen bíznék rá semmit. Még egy fűszálat se...

Megfelelőnek tartva a pillanatot Agavni fölemelkedik az asztaltól, de Vahan visszaparancsolja.

VAHAN Ha már az Úristent nem nézed, a család fejének parancsolatja neked semmi, Agavni? Maradsz, míg hajlandónak nem mutatkozol megenni a drágajó ételt.

KARNIG *óvatosan szűrve a szavakat* Hideg már az a kecske, jóuram. Aztán egy egész állatból bizonyára maradt vacsorára is. Könyörüljön rajta, ha teheti. Estve a közös asztalnál, jobban megéhezve, nagyobb kedvvel eszi a leányzó.

Arakel rajzolgatás közben néha fölpillant Vahanra.

VAHAN Hát, menjen! Ne is lássam. S ha már lekéste az ebédet, maradjon éhen az édesbátyja is. *fölnéz a plafonra* Isten segedelmével.

Agavni föláll az asztaltól.

AGAVNI *száraz hangon* Minden jóságát köszönöm, apámuram. *halvány mosollyal* Isten áldjon téged is, tarisznyakészítő. *meghajol Karnig felé* Házár pári egár.

Agavni kisiet a szobából.

KARNIG Mily szép is ez az örmény nyelv egy szép leány szájából. Házár pári egár. Ezer szerencse hozott... S ha már erről esett szó. Milyen könnyedén tanulják, jóuram, ezt a furcsa magyar nyelvet, amely kattog, pattog, harákol. De ha a szavak mögé nézünk, oly sok színes, szivárványszínű jelentést találunk, hogy tán a mi örményünkkel is fölveszi a versenyt.

VAHAN *szigorú hangon* Ősi nyelvünket ne káromold, de igaz, ami igaz. Moldvában a románt tanultuk, itt a magyart igyekszünk sebtiben, s ha jól sejtem, ez marad a nyelvünk.

ARAKEL *rajzolgatás közben* Az örmény pedig elvész...

Vahan szóra sem méltatja a fiát.

VAHAN *Karnignak* S te beszéled-e még ősi nyelvünket?

KARNIG Jóanyám máig örményül szólít meg.

VAHAN Pedig hányszáz éve, hogy őseink nekiindultak a földig rombolt Áni városából... *belemélyed a saját emlékeibe* Minket sokáig Moldvához kötött a sorsunk, s hittük, ez így is marad. Mikor Apafi hívására, sokakkal együtt a te családod is fölkerekedett, mi épp kezdtük megteremteni a saját jövőnket. Szerettük Moldva földjét, s mikor jöttek a gyermekeink, a Jóisten is szépen tekintett ránk. Sohse akartunk máshová menni.

KARNIG Pedig azt mondják, Erdélynek nincsen párja. A legszebb magyar vidék ez itt a Havasok alatt.

ARAKEL *nem néz föl a fatáblárol* Ha nem marakodna rajta évszázadok óta a Habsburg s a török.

KARNIG *hirtelen indulattal* Istennek hála, kitakarodtak a pogányok!

VAHAN *ott folytatja, ahol abbahagyta* ...Az ördögi Duca s a Bécs ellen induló tatárok dúlása sem tudott elriasztani, bár akkor is számosan hagyták el Moldvát. Ám, hogy nagy térítőnk, a Moldvából indult Oxiende atyánk híre eljutott hozzánk is, s mi uniáltunk a pápisták hitével, már nem volt maradásunk. Naponta fenyegettek minket. Egészen odáig, míg az elmúlt őszön fölgyújtották a pajtáinkat. Sietve kellett távoznunk a beköszöntő télben. *sóhajt egyet* S most itt vagyunk, egy új hazában, új nyelvet beszélve.

ARAKEL Ősi nyelvünk fontos.

VAHAN De elvesztése nem jelenti azt, hogy az örmény nép is elvész...

Arakel nem válaszol. A tábláján rajzolgat tovább Vahanra kapva olykor a tekintetét.

KARNIG *föláll az asztaltól, meghajol Vahan felé* Megtisztel jóakaratod, uram. Megyek, megviszem anyámnak a hírt, hogy örmény testvérünk megment az éhhaláltól.

Karnig hazaindul.

VAHAN *dohogva, miután Karnig elment* S nekem itt marad a fiú, kinek fensőbbségessége vetekszik Istenével, kinek véleménye van, de maga sem tudja, mi lenne az. Nyelvről beszél, pocskondiázza az új hazát, miközben semmit nem tesz érte.

Arakel leteszi a táblát.

ARAKEL A magam módján teszek. A nyelv pedig nem csupán apám sajátja, nem is veszejtheti el egy egész nép nevében egyszemélyileg.

VAHAN Alázat, jófiam, alázat. Tanulj a tarisznyakészítőtől alázatot.

ARAKEL Alázatos vagyok azzal, kit illet. Vagy Moldvában megbántottam-e valakit? Ott jól éltünk, apám, mielőtt ide kommendált minket. Boldogan futkároztunk testvéreimmel a dús réteken, homokba rajzoltunk rémeket, hogy örökre elűzzük őket. Úgy ültünk ünnepet, hogy a hétköznapjaink is ünnepszámba mentek. Betegségeink-

ből kiemelt minket Isten segítő keze, vagy tán még betegek se voltunk...

VAHAN Ne korbácsold a haragom, fiam. Moldvából elüldöztek minket, magad is tudod. Nem azokat az időket éljük, mint a múltban. Mikor a törökök ellen mindőnk összefogott. Mikor III. István moldvai fejedelem a magyarok Mátyásával harcolt vállt vállvetve a közös ellenség ellen, s felmenőink hű barátokra leltek a törököt szapulva a moldvai nép fiai között.

ARAKEL De nem is ama időket, midőn Duca, a moldvai vajda tűzzel-vassal űzött minket. Duca halott, megbékélhettünk volna Moldvában.

VAHAN Állandó vallási üldöztetés közepette? Ennek tetted volna ki húgaid s anyádat?

ARAKEL Ki kérte atyánkat, hogy térjünk az új hitre?

VAHAN Nem új hit ez, hanem a megbékélés hite, amellyel térítőnket, Oxiende urunkat követjük. Vagy inkább a rettenetes Duca görög ortodox vallását akartad volna fölvenni, hogy békiben hagyjanak minket, közben meg fizetni a ránk hagyott adóit?

ARAKEL És mire mentünk a római „békés" hittel? Erdélyig hajtott minket a harag, itt meg százféle adó közt ránk szabták a pápisták adóját is. Mikor fogadnak be itt? Apafi meghalt, ki véd meg minket?

VAHAN A második Apafi, ki a szabad kereskedelem mellé saját bírákat is ád.

ARAKEL Nem ő, a gubernium. De az sem véd meg minket az itteni néptől, ki nem nagyon örül nekünk. Főként a szászok, kik rossz szemmel nézik a nekünk adományozott szabad kereskedelmet. Maguknak tartanának minden jogot. A magyarok meg... Látja, mi történt a szegény tarisznyakészítővel.

VAHAN Leszünk mi még örmény magyarok, vagy akár magyarok is, s nem különböztetnek meg minket.

ARAKEL Elveszítve közös erőnket a nyelvet? Ezt szeretné?

VAHAN A nyelv semmi. A gondolat sunyi mása. Az ünnepeinkben, a szokásainkban, a mozdulatainkban hordozzuk mindazt, amit a nyelv kifejezhet. A szétszórtság erőt ad! Erős tudás kell, amit az itteniek nyelvén terjeszthetünk.

ARAKEL Gondoljon bele, mennyi tudás veszhet el így cserébe!

VAHAN S mennyi újat tanulhatunk! Ha ez aggaszt, hát, őseink velünk maradnak akkor is, ha új hazához alkalmazkodunk. Vagy tán nem lehet, hogy száz esztendő múltán a magyar nemzet saját fiai közé fogad minket? Elismerik majd, hogy hazafias népünk megmagyarosodott?

ARAKEL Rettenetes jövőt fest, apám.

VAHAN Az egyetlen jövőt, mely itt élő népünket élteti. Miért a múltba merülsz, fiam? A jelenre figyelj, az hozza a jövőt. Mit ér egy örmény, ha gyermekei éhen halnak? Mit ér egyetlen örmény, ha száz örmény hal meg helyette? Élnünk kell! Ne aggódj, fiam, az örménységünket sokkal mélyebben hordozzuk annál, mintsem bármikor elveszíthetnénk.

ARAKEL A jelenre figyeljek? Első Apafi fejedelem megtért az Úristenhez, fiának reszket a széke, sosem volt valódi uralkodó, Verzerescu pedig a vallásunkat változtatta meg. Közel s távol minden földúlva, mi pedig itt vagyunk idegen földön, új vallással, hazátlanul.

VAHAN A haza itt van!

ARAKEL Apám nem látott még népet elveszni? Kinek ivadékai már azt sem tudják, merről jöttek szüléik? Ha még maradtak ivadékaik...

VAHAN Mit látsz te bele mások lelkébe?! Mennyei atyánk, ki belénk helyezte bizalmát, megőrzi népünket s népünk lelkületét.

ARAKEL Miként az irigy szászokét is?

VAHAN A szászok egymás torkát is harapják.

ARAKEL S ha így van is. A marakodó kutyák mind összefognak a farkas ellen!

Kivágódik a belső ajtó. Varduhi támolyog be zokogva.

VARDUHI *kétségbeesett, vádló hangon* Apám, apám... Elkényszerített minket Moldvából! Elvette, akit szerettem! Elvett tőlem mindent! Elvette az életem... *zokog*

A szamosújvári Szentháromság-templom gyűjteményében őrzött festmény az örmény irodalom ősatyjáról, az írást megalkotó Mesztocról, a tanítványával, két angyallal, Isten kezével és egy ismeretlen alakkal a háttérben.